

Rechtsgesch. ERH IV Bes.

chts
ERH

86
6

ERH IV 2576

T I J D T A F E L
DER
GESCHIEDENIS
VAN
HET VADERLAND.

IN TWINTIG LESSEN,

DOOR

P. BEST.

NEGENDERTIGSTE DRUK.

Prijs 7½ Cent.

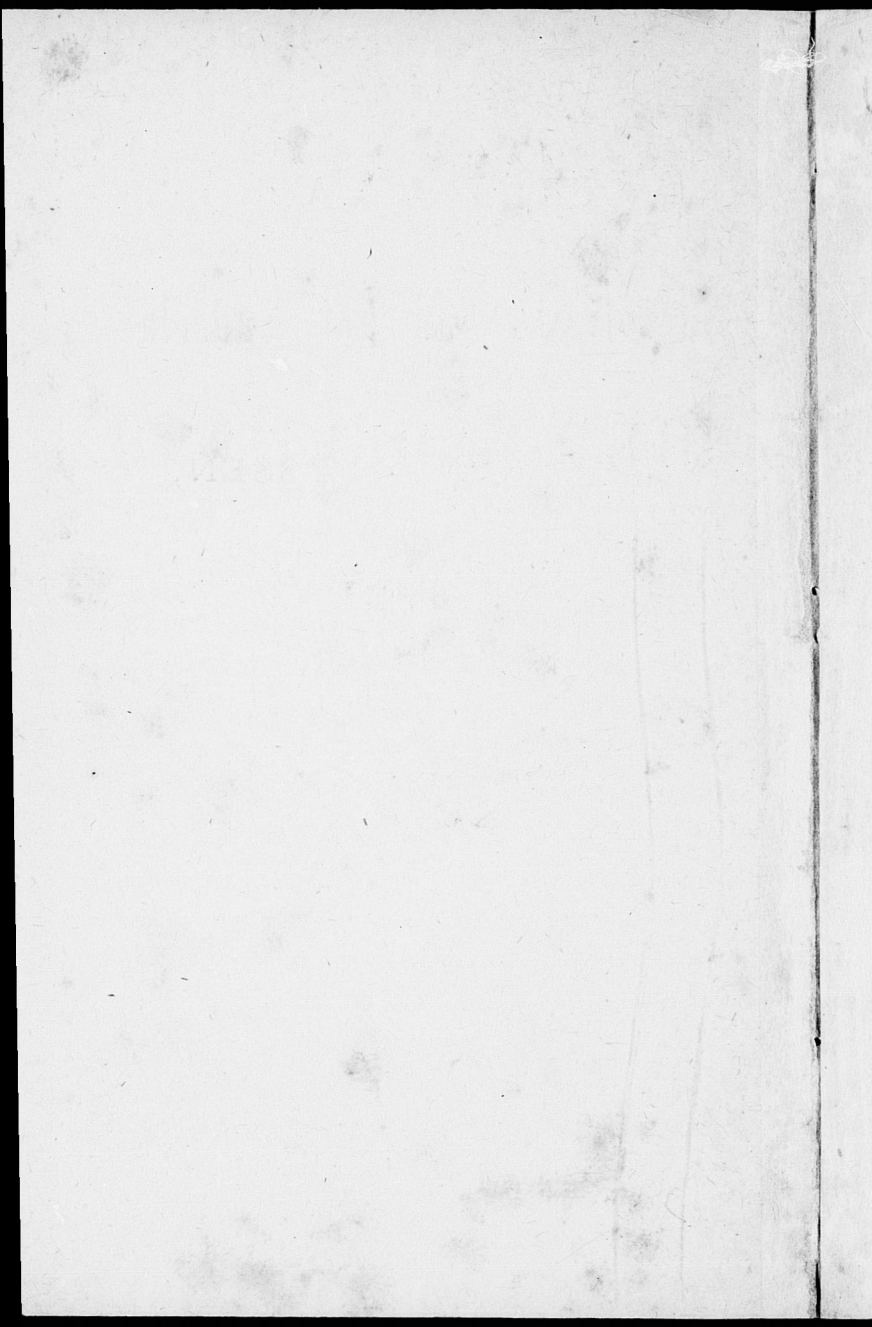
ZWOLLE. — W. E. J. TJEENK WILLINK.

1886.

ichtsgesch.
ERH-IV

Bes

6

ll

Rechtsgeschiedenes
320

TIJDTAFEL

DER

Geschiedenis van het Vaderland.

~~~~~

IN TWINTIG LESSEN,

DOOR

P. BEST.

~~~~~

Vele zaken in een kort bestek.
WESTER.

~~~~~

Negendertigste druk.

PRIJS 7½ CENT.

1-11-8201/1

~~~~~

ZWOLLE. — W. E. J. TJEENK WILLINK.

1886.

RIJKSUNIVERSITEIT UTRECHT

0733 8449

VOORBERICHT VOOR DEN ACHTSTEN DRUK.

„Deze lessen late men den kinderen woordelijk uit het hoofd leeren. Bij eerstbeginnenden kan men de voornaamste gebeurtenissen eerst kiezen, om, wanneer men de geschiedenis bij wijze van cursus geheel heeft doorloopen, bij eene herhaling de geheele les te nemen.

„Mondeling onderwijs of schriftelijke opgaven moeten elke les behoortlijk uitbreiden en toelichten.

„Behalve de tijdtafel in twintig lessen, vindt men ten gerieve des onderwijzers eene beknopte opgave van uitvindingen enz., waarop ons vaderland roem mag dragen.”

Zoo ver de voorrede van den eersten druk.

De achtste druk heeft geene verandering ondergaan. Ik ben dankbaar voor het meer en meer toenemend gebruik; het strekt mij ten bewijze, dat mijn arbeid niet nutteloos geweest is. Dat dit werkje de gunst mijner medeonderwijzers moge behouden en steeds nuttig in het gebruik bevonden worde, is de wensch van

DEN SCHRIJVER.

De negendertigste druk is zorgvuldig herzien.

A. G.

X

TIJDTAFEL DER GESCHIEDENIS VAN HET VADERLAND.

VERDEELING.

- 1^e Tijdvak. Van de vroegste tijden tot het begin der grafelijke regeering: van omstreeks 100 v. C. tot 922 n. C.
- 2^e Tijdvak. Van het begin der grafelijke regeering tot het vertrek van LEICESTER in 1587.
- 3^e Tijdvak. Van het vertrek van LEICESTER tot de komst der Franschen: van 1587 tot 1795; het tijdvak van de republiek der Vereenigde Nederlanden.
- 4^e Tijdvak. Van de komst der Franschen tot de bevrijding van de Fransche overheersching: van 1795 tot 1813.
- 5^e Tijdvak. Van het herstel van Nederlands onafhankelijkheid tot heden: van 1813 tot heden.

1STE LES.

EERSTE TIJDVAK.

Jaren vóór Chr.

100. De Friezen, Bataven enz. hier te lande.

54. De Romeinen. De Bataven worden hunne bondgenooten. Julius Cesar.

11. Drusus onderwerpt de Friezen.

Na Chr.

14. Germanicus.

23. De Friezen staan tegen de Romeinen op. Apronius.

48. De Friezen door de Romeinen opnieuw onderworpen. Corbulo.

70. De Bataven staan tegen de Romeinen op. Claudius Civilis.

71. Vernieuwd verbond tusschen de Bataven en Romeinen. Cerealis.

120. Keizer Hadrianus sticht het forum Hadriani, nu Voorburg.

260. Invallen der Franken en Saksen.

400. De naam *Bataven* gaat in de geschiedenis verloren.

2DE LES.

500. Clovis, eerste Christenkoning der Franken.

628. De Frankische koning Dagobert overwint de Friezen, maakt zich daarna meester van het slot Wiltenburg bij Utrecht en sticht aldaar eene Christenkapel.

650. Eerste evangelieprediking in ons vaderland. Eligius, Willebrord.

755. Bonifacius bij Dokkum door de Friezen vermoord.
 768—814. Regeering van Karel den Groote.
 785. Karel de Groote overwint de Friezen en dwingt hen tot het Christendom.
 810. Invallen der Denen en Noormannen.

3DE LES.

TWEEDE TIJDVAK.

DE GRAFELIJKE REGEERING.

Stamhuizen:

1. Het Oude of Hollandsche huis (16 Graven, 1 Gravin: van 922—1299).
2. Het Henegouwsche huis (3 Graven, 1 Gravin: van 1299—1354).
3. Het Beiersche huis (3 Graven, 1 Gravin: van 1354—1433).
4. Het Bourgondische huis (2 Graven, 1 Gravin: van 1433—1482).
5. Het Oostenrijksche huis (3 Graven: van 1482—1581).

a) *Het Hollandsche huis* (377 jaren).

DIRK I, DIRK II, ARNOUD, DIRK III, DIRK IV, FLORIS I, DIRK V,
 FLORIS II, DIRK VI, FLORIS III, DIRK VII, ADA, WILLEM I,
 FLORIS IV, WILLEM II, FLORIS V, JAN I.

922. Dirk I wordt door Karel den Eenvoudige in het graafschap bevestigd.
 985. Begin der oorlogen tegen de West-Friezen onder Dirk II.
 998. Graaf Arnoud sneuvelt in een slag tegen de West-Friezen.
 1010. Laatste inval der Noormannen in ons land.
 1015. Dirk III sticht Dordrecht.
 1018. Slag bij Dordrecht.
 1073. Godevaart de Bultenaar maakt zich meester van Holland en sticht Delft.

4DE LES.

1096. Begin der kruistochten. Godfried van Bouillon.
 1170. Groote overstroming. Men vangt zeevisch bij Utrecht.
 1203. Ada van Holland.
 1219. Willem I verovert Damiate in Egypte.
 1247. Graaf Willem II wordt tot Roomsche-koning verheven.
 1256. Willem II vindt in een oorlog tegen de West-Friezen zijn dood in het ijs.
 1275. Amsterdam krijgt zijn eerste handvest van graaf Floris V.
 1277. De Dollart ontstaan.
 1296. Floris V wordt vermoord.
 1299. Dood van Jan I. Einde van het Hollandsche huis.

5DE LES.*b) Huis van Henegouwen (55 jaren).*

JAN II, 1299—1304. WILLEM III, 1304—1337. WILLEM IV,
1337—1345. MARGARETHA, 1345—1354.

- 1300. Amsterdam tot eene stad verheven.
- 1304. Inval der Vlamingen in Holland. Witte van Haamstede.
- 1313. Hongersnood en pest in West-Europa.
- 1323. Einde der oorlogen met Vlaanderen
- 1339. Gelderland tot een hertogdom verheven.
- 1345. Willem IV sneuvelt bij Stavoren.
- 1349. Gravin Margaretha van Henegouwen stelt het bewind over deze landen in handen van haar zoon Willem. Begin der Hoeksche en Kabeljauwsche twisten.
- 1350. Eerst gebruik van vuurwapens hier te lande. Beleg van Naarden.
- 1351. Margaretha overwint bij Veere, maar verliest een slag op de Maas.
- 1354. Margaretha doet afstand van de regeering.

6DE LES.*c) Huis van Beieren (79 jaren).*

WILLEM V, 1354—1389. ALBRECHT, 1389—1404. WILLEM VI,
1404—1417. JACOB A, 1417—1433.

- 1357. Willem V wordt krankzinnig. Zijn broeder Albrecht wordt ruwaard (regent).
- 1361. Slag bij Tiel tusschen Reinoud en Eduard van Gelder. Heeckerens en Bronkhorsten.
- 1390. Schieringers en Vetkoopers in Friesland; Lichtenbergers en Lokhorsten in Utrecht.
- 1417. Dood van Willem VI; zijne dochter Jacoba door de Hoekschen gehuldigd.
- 1421. Amsterdam door brand vernield. St. Elisabethsvloed. De Biesbosch ontstaan.
- 1425. Slag bij Alfen. Filips van Bourgondië als ruwaard erkend.
- 1428. Verdrag van Delft.
- 1433. Jacoba huwt met Van Borselen en moet hare graafschappen en titels afstaan aan haar neef Filips van Bourgondië.
- 1436. Jacoba sterft op het huis Teilingen.

7DE LES.*d) Huis van Bourgondië (49 jaren).*

FILIPS I, 1433—1467. KAREL I, 1467—1477. MARIA, 1477—1482.

- 1465. Twist tusschen Arnoud en zijn zoon Adolf in Gelderland.
- 1477. Karel I, bijgenaamd de Stoute, sneuvelt bij Nancy. Zijne dochter

Maria volgt hem op. Groot-privilegie Maria huwt met Maximiliaan, aartshertog van Oostenrijk. Adolf van Gelder sneuvelt bij Doornik.

1482. Jan van Schaffelaar springt van den toren te Barneveld. Maria wordt opgevolgd door haar zoon Filips van Oostenrijk, onder voogdij van zijn vader Maximiliaan.

e) Huis van Oostenrijk (99 jaren).

FILIPS II, 1482—1506. KAREL II, 1506—1555 FILIPS III,
1555—1581.

1490. Jonker-Fransen-oorlog.
1491. Kaas- en broodvolk door Albrecht van Saksen beteugeld.
1492. De Hoeksche en Kabeljauwsche twisten eindigen.
1494. Filips de Schoone aanvaardt de regeering.
1496. Filips II huwt met Johanna, dochter van Ferdinand van Arragon en Isabella van Castilië.
1500. Karel II te Gent geboren.
1515. Karel II wordt graaf van Holland en Zeeland, in
1517. Koning van Spanje, onder den naam van Karel I, en in
1520. Keizer van Duitschland, onder den naam van Karel V. Hervorming.

8STE LES.

1521. Eerste plakkaat tegen de hervorming.
1528. Maarten van Rossum plundert 's-Gravenhage. Karel V wordt heer van Utrecht.
1536. Karel van Egmond staat Groningen en Drente aan Karel V af.
1543. Gelderland onder Karel V, waardoor al de Nederlandsche gewesten onder één hoofd komen.
1550. Bloei van Antwerpen.
1555. Karel V doet afstand van de regeering aan zijn zoon Filips II, die daardoor koning van Spanje en vorst der Nederlanden wordt.
1557. Overwinning door Egmond behaald bij St. Quentin.
1558. Karel V sterft. Slag bij Grevelingen.
1559. Margaretha van Parma wordt landvoogdes. Prins Willem van Oranje (Willem I) wordt stadhouder over Holland, Zeeland, Utrecht en West-Friesland. Filips vertrekt naar Spanje.
1564. Vertrek van Granvelle.
1565. Onlusten in de Nederlanden. Afkondiging der inquisitie Verbond der Edelen of compromis.
1566. Smeekschrift der Edelen. Hendrik van Brederode. De naam *Geuzen*. Beeldenstorm.
1567. Vele ingezetenen, onder welke Willem van Oranje, verlaten het land. Komst van den hertog van Alva.
1568. Alva wordt landvoogd. Lodewijk van Nassau in Groningen. Slag bij Heiligerlee. Adolf van Nassau sneuvelt. Begin van den tachtig-

jarigen oorlog. De graven van Egmond en Hoorne onthoofd. Lodewijk bij Jemgum verslagen. Prins Willem trekt met een leger over de Maas.

9DE LES.

- 1570. Herman de Ruiter verrast Loevestein. Allerheiligenvloed.
- 1572. Tiende penning. Den Briel ingenomen door de Watergeuzen. Jakob Simonszoon de Rijk. Lumey. Het grootste gedeelte van Holland, Zeeland, Overijsel en Friesland kiest de zijde van Willem I. Zutfen en Naarden door de Spanjaarden bezet. Lodewijk verrast Bergen in Henegouwen.
- 1573. Inneming van Haarlem. Ripperda. Kenau Simons Hasselaar. Alkmaars victorie. Slag op de Zuiderzee. Cornelis Dirkszoon van Monnikendam. Alva vertrekt.
- 1574. Don Louis de Requesens wordt landvoogd. Slag op de Mookerheide. Lodewijk en Hendrik van Nassau sneuvelen. Beleg en ontzet van Leiden. Pieter Adriaansz. van der Werff. Jan van der Does. Boisot.
- 1575. Begin van het burgerlijk jaar voor het eerst op den eersten Januari. De hoogeschool te Leiden gesticht.
- 1576. Dood van Requesens. Pacificatie (bevrediging) van Gent. Don Jan van Oostenrijk landvoogd.
- 1577. Unie van Brussel. Eeuwig edict van Don Jan. Zijn verraad.
- 1578. Amsterdam verlaat de Spaansche zijde. De hertog van Anjou beschermheer der Nederlanden.
- 1579. Unie van Atrecht. Unie van Utrecht. Parma neemt Maastricht.
- 1580. Groningen door Rennenberg verraden. Beleg van Steenwijk.
- 1581. De Staten zweren Filips plechtig af.
- 1582. Aanslag op het leven van Prins Willem I door Jan Jauregui.
- 1583. Aanslag van Anjou op Antwerpen (Fransche furie)
- 1584. Prins Willem van Oranje (Willem I) door Balthazar Gerards verraderlijk vermoord. Zijn zoon Maurits komt aan het hoofd van den raad van state.
- 1585. De soevereiniteit over de Nederlanden aangeboden eerst aan Frankrijk en daarna aan Engeland. Maurits wordt stadhouder van Holland en Zeeland. Parma neemt Antwerpen. Komst van den graaf van Leicester.
- 1586. Johan van Oldenbarneveld wordt advocaat van Holland.
- 1587. Leicester vertrekt.

10DE LES.

DERDE TIJDVAK.

DE REPUBLIEK DER VEREENIGDE NEDERLANDEN.

- 1588. De onoverwinlijke vloot vernield.
- 1590. Breda door middel van een turfschip ingenomen.
- 1591—1592. Prins Maurits verovert Zutfen, Deventer, Delfzijl, Hulst, Nijmegen, Steenwijk en Koevorden.

- 1594. Groningen door Maurits aan de unie teruggebracht.
- 1595. Eerste tocht der Nederlanders naar Oost-Indië.
- 1596. De Nederlanders en Engelschen plunderen Cadix.
- 1596—1597. Overwintering op Nova-Zembla. Heemskerk en Barents.
- 1597. Maurits neemt Rijnberk, Meurs, Grol en Bredevoort. Gevecht bij Turnhout.
- 1598. Filips staat de Nederlanden aan zijne dochter Isabella af en sterft.
- 1600. Slag bij Nieuwpoort, in welchen prins Maurits op den aartshertog Albertus van Oostenrijk de overwinning behaalt.
- 1602. De Oost-Indische compagnie opgericht.
- 1604. Ostende na een beleg van drie jaren door de Spanjaarden ingenomen.
- 1606. Heldendood van Reinier Claassens. Ontdekking van Nieuw-Holland.
- 1607. Zeeslag bij Gibraltar. Jacob van Heemskerk sneuvelt. De Ruiter geboren.
- 1609. Twaalfjarig bestand gesloten. De Nederlanders vestigen zich in Japan.
- 1612. Droogmaking van de Beemster.
- 1614. De Groenlandsche of Noordsche compagnie opgericht.

11DE LES.

- 1618 en 1619. Staats- en kerktwisten. Dordtsche synode.
- 1619. Johan van Oldenbarneveld onthoofd. Hugo de Groot en Hoogerbeets tot levenslange gevangenschap veroordeeld. Batavia gesticht. J. Pz. Coen.
- 1621. Einde van het twaalfjarig bestand. De West-Indische compagnie opgericht. Hugo de Groot ontvlucht het slot Loevestein.
- 1622. Maurits ontzet Bergen op Zoom.
- 1623. Samenzwering tegen prins Maurits. Jan Faassen.
- 1625. Dood van prins Maurits; zijn broeder Frederik Hendrik volgt hem op, behalve in Groningen en Drente.
- 1626. Frederik Hendrik maakt zich meester van Oldenzaal en in
- 1627. van Grol.
- 1628. Piet Hein veroverd de Spaansche zilvervloot.
- 1629. Piet Hein sneuvelt. Inval van de keizerlijken en Spanjaards in de Nederlanden. Inneming van Wezel. 's-Hertogenbosch ingenomen. Cornelis Tromp geboren.
- 1632. Frederik Hendrik veroverd Venlo, Roermond, Maastricht en andere plaatsen. Ernst Casimir sneuvelt.
- 1635. Verbond met Frankrijk.
- 1637. Dwaze tulpenhandel.
- 1639. Maarten Harpertsz. Tromp overwint de Spanjaarden bij Duins.

12DE LES.

- 1640. Frederik Hendrik wordt stadhouder van Groningen en Drente.
- 1647. Dood van Frederik Hendrik; zijn zoon Willem II wordt stadhouder.
- 1648. Vrede te Munster. Einde van den tachtigjarigen oorlog. Bloei der republiek.

1650. Binnenlandsche oneenigheden. Willem Frederik waagt een aanslag op Amsterdam. Dood van Willem II. Willem III geboren.
 1650—1672. Eerste stadhouderloos tijdvak.
 1651. Grootte vergadering van de algemeene staten te 's-Gravenhage. Jacob Cats. Acte van navigatie.
 1652. Eerste Engelsche oorlog. Olivier Cromwell. M. H. Tromp, de Ruiter, Evertsen, de With.
 1653—1672. Jan de Witt raad-pensionaris van Holland.
 1653. Driedaagsche zeeslag tusschen Tromp en Blake. Zeeslag bij Livorno. Jan van Galen sneuvelt. Zeeslag bij Terheiden. M. H. Tromp sneuvelt.
 1654. Vrede met Engeland te Westminster. Acte van seclusie.
 1657. Tocht van de Ruiter naar de Middellandsche zee ter beteugeling der zeeroovers.

13DE LES.

1658. De heer van Wassenaar-Obdam vertrekt met eene vloot naar de Oostzee om de Denen tegen de Zweden te helpen, en overwint de Zweedsche vloot in de Sont. Ceylon veroverd op de Portugeezen.
 1659. De Ruiter veroverd Nyborg op de Zweden.
 1662. Formosa verloren. Antonius Hambroek.
 1665. Tweede oorlog met Engeland. Ongelukkige zeeëstrijd tegen de Engelschen. Van Wassenaar-Obdam en Kortenaar sneuvelen. De Ruiter tot opperbevelhebber benoemd.
 1666. In Juni de vierdaagsche zeeslag tusschen de Ruiter en Monk en in Augustus de tweedaagsche. De Engelschen plunderen Terschelling.
 1667. Tocht van de Ruiter en Cornelis de Witt naar Chattam. Vrede te Breda. Suriname door Engeland afgestaan. Eeuwig edict.
 1668. Triple alliantie of drievoudig verbond tusschen Nederland, Engeland en Zweden. Vrede te Aken.
 1672. Oorlog met Frankrijk, Engeland, Munster en Keulen. De vijanden maken snelle vorderingen in ons land. Zeeslag bij Solebay. Van Gent sneuvelt. Binnenlandsche onlusten. Vernietiging van het eeuwig edict. Willem III wordt stadhouder. De gebroeders Jan en Cornelis de Witt vermoord. Groningen dapper verdedigd.

14DE LES.

1673. De Engelsch-Fransche vloot geslagen door de Ruiter. Nieuwe overwinning van de Ruiter voor Kijkduin.
 1674. Vrede met Engeland te Westminster. Willem III noodzaakt de Franschen de veroverde steden te verlaten.
 1676. Laatste tocht van de Ruiter. Hij sneuvelt in een zeeëstrijd tegen de Franschen bij het eiland Sicilië.
 1678. Vrede met Frankrijk te Nijmegen. Slag bij St. Denys.
 1685. Herroeping van 't edict van Nantes. Vele Fransche vluchtelingen komen in ons land.

1688. Prins Willem III steekt met eene vloot naar Engeland over en wordt in
 1689. met zijne gemalin door de Engelsche natie tot koning en koningin van Engeland uitgeroepen. De Franschen verklaren ons land en Engeland den oorlog. Groot verbond van Weenen.

15DE LES.

1690. De Franschen behalen eene overwinning op het leger der bondgenooten bij Namen en op de Engelsch-Nederlandsche vloot bij Bevesier.
 1691. De Fransche kapers doen ons veel nadeel. Dood van C. Tromp.
 1692. Zeeslag bij kaap La Hogue, waarin de Engelsch-Nederlandsche vloot overwint.
 1693. Slag bij Neerwinden.
 1697. Vrede met Frankrijk te Rijswijk. Czaar Peter de Groote bezoekt ons land.
 1702. Dood van Willem III. Spaansche successie- of erfopvolgingsoorlog. Marlborough. Eugenius. Ouwerkerk. Coehoorn. Jan Willem Friso.
 1702—1747. Tweede stadhouderloos tijdvak.
 1704. De hertog van Marlborough behaalt verscheidene overwinningen op de Franschen. Verovering van Gibraltar.
 1706. Marlborough wint de slag bij Ramillies op de Franschen.
 1709. Slag bij Malplaquet.
 1710. Vredesonderhandelingen te Geertruidenberg.
 1711. Prins Jan Willem Friso, neef van Willem III, verdrinkt aan den Moerdijk.
 1713. Vrede te Utrecht. Einde van den Spaanschen successie-oorlog.

16DE LES.

1715. Barrière-tractaat.
 1718. Viervoudig verbond tusschen onze staten, Oostenrijk, Frankrijk en Engeland. De eerste koffie komt van Java.
 1720. Actie-handel.
 1743. De staten nemen deel aan den Oostenrijkschen erfopvolgings-oorlog.
 1745. De staten sluiten een viervoudig verbond met Engeland, Saksen en Oosteurijk.
 1747. Inval der Franschen in ons land. Binnenlandsche onlusten. Willem Karel Hendrik Friso wordt als Willem IV algemeen erfstadhouder der Vereenigde Nederlanden. Bergen op Zoom ingenomen.
 1748. Vrede te Aken. Frankrijk geeft ons land de veroverde plaatsen en aan Oostenrijk de Zuidelijke Nederlanden terug.
 1751. Dood van Willem IV. Prinses Anna gouvernante.
 1758. Engelsche en andere kapers benadeelen onze koopvaardij.
 1759. Dood van de gouvernante. De hertog van Brunswijk.
 1766. Willem V aanvaardt de regeering.

- 1780 Patriotten en prinsgezinden. Engeland verklaart ons land den oorlog.
 1781. Slag bij Doggersbank. Zoutman.

17DE LES.

1784. Vrede met Engeland. Keizer Jozef eischt de opening der Schelde.
 1785. Keizer Jozef wordt met ~~tien~~ miljoen gulden tevreden gesteld. Willem V verlaat den Haag. *19 1/2*
 1786. Onlusten te Elburg en te Hattem. Exercitie-geuootschappen. *keijzerlijk*
 1787. De Pruisen bezetten Amsterdam. Vele patriotten nemen de vlucht naar de Zuidelijke Nederlanden en Frankrijk. *keijzerlijk Frankrijk*
 1793. De Fransche nationale conventie verklaart onzen stadhouder den oorlog. Dumouriez rukt met een leger ons vaderland binnen.
 1795. De Franschen trekken over de Waal. De stadhouder Willem V vertrekt met zijn gezin naar Engeland. Vrijheidsboomen. Ons land krijgt den naam van Bataafsche republiek.

VIERDE TIJDPAK.

DE FRANSCH E OVERHEERSCHING.

1796. Al onze O. I. bezittingen, behalve Java en de Kaap de Goede Hoop, gaan aan de Engelschen verloren.
 1797. De vice-admiraal de Winter wordt door de Engelschen bij Kamperduin geslagen en gevangen genomen.
 1799. Landing der Engelschen en Russen in Noord-Holland. Slagen bij Bergen en Castricum.
 1802. Vrede te Amiens. De overzeesche bezittingen, behalve Ceylon, worden teruggegeven. Handel en zeevaart herleven.
 1803. Nieuwe oorlog met de Engelschen, die al onze terugkeerende koopvaardischepen wegnemen.

18DE LES.

1804. Napoleon, keizer der Franschen.
 1805. Rutger Jan Schimmelpenninck wordt raad-pensionaris der Bataafsche republiek.
 1806 Verbeterd onderwijs ingevoerd. De Kaapkolonie door de Engelschen vermeersterd. Lodewijk Napoleon wordt koning van Holland en ons land het koninkrijk Holland. Willem V sterft te Brunswijk. Continentaal stelsel.
 1807. Leidens ramp.
 1809. Landing der Engelschen op Walcheren. Vlissingen gebombardeerd.
 1810. Lodewijk staat de kroon af ten behoeve van zijn zoon. Nederland wordt bij Frankrijk ingelijfd.
 1811. Java door de Engelschen genomen.
 1812. Napoleons tocht naar Rusland.

1813. Slag bij Leipzig. Omwenteling. Van Hogendorp, van der Duijn van Maasdam en van Limburg Stirum stellen zich in naam van den prins van Oranje aan het hoofd des bestuurs. Willem Frederik, prins van Oranje, komt uit Engeland terug.

19DE LES.

VIJFDE TIJDVAK.

HET KONINKRIJK DER NEDERLANDEN.

1814. Aanneming der grondwet. De prins van Oranje als soeverein vorst gehuldigd. Nederland krijgt zijne koloniën terug met uitzondering van de Kaap de Goede Hoop, Demerary, Berbice en Essequibo. De Franschen ontruimen de laatste vestingen.
1815. De soevereine vorst aanvaardt de regeering over de zeventien Nederlandsche gewesten onder den naam Willem I, koning der Nederlanden. Napoleon keert terug van Elba. Slag bij Waterloo. De Militaire Willems-orde en de orde van den Nederlandschen Leeuw worden ingesteld. Napoleon op St. Helena.
1816. Bombardement van Algiers door den vice-admiraal Van Capellen en lord Exmouth.
1818. De slavenhandel afgeschaft.
1820. Nieuw stelsel van munten, maten en gewichten, het metrieke stelsel, ingevoerd. Vele nieuwe straatwegen aangelegd en groote kanalen gegraven.
1825. Zware overstrooming, vooral in Noord-Holland.
- 1825—1830. Hevige oorlog op Java. Diepo Negoro.
1828. Belgische unie.
1830. Opstand van België. Bombardement van Antwerpen door den generaal Chassé.
1831. Zelfopoffering van Van Speyk. Tiendaagsche veldtocht. Slagen bij Hasselt en Leuven.
1832. Engeland en Frankrijk leggen beslag op onze schepen en blokkeeren de havens. Belegering der citadel van Antwerpen door de Franschen.
1833. Wapenstilstand.
1839. Vrede met België. Opening van den spoorweg van Amsterdam naar Haarlem.

20STE LES.

1840. Willem I draagt de regeering over aan zijn zoon Willem II.
1844. Financieele nood. Van Hall.
1848. Herziening der grondwet.
1849. Dood van koning Willem II. Zijn zoon Willem III volgt hem op. Het eiland Bali onderworpen.
1853. De droogmaking der Haarlemmermeer voltooid.
1861. Overstrooming van de Bommelerwaard.

- 1863. De slavernij in West-Indië afgeschaft.
- 1866. Veepest en cholera. Limburg van Duitschland losgemaakt.
- 1870. Oorlog tusschen Frankrijk en Duitschland. Troepenbeweging in ons land.
- 1872. De Nederlanders ontruimen de kust van Guinea.
- 1874. Vestiging der Nederlanders in Atjeh. Droogmaking van het IJ.
- 1876. Overstroming in Brabant en Gelderland. Opening van het Noord-zee kanaal.
- 1877. Dood van koningin Sophia.
- 1879. Huwelijk van koning Willem III met prinses Emma van Waldeck. Prins Hendrik sterft. Dood van Willem, prins van Oranje.
- 1880. Watersnood in Brabant en de Bommelerwaard.
- 1881. Dood van prins Frederik.
- 1883. Wereldtentoonstelling te Amsterdam.

UITVINDINGEN, GROOTE WERKEN, enz.

- 40. Claudius Civilis doet de eerste aarden dijken langs den Rijn maken.
- 800. Karel de Groote laat den bijbel in de landtaal overzetten.
- 1280. Papier uit lompen vervaardigd.
- 1334. Friesche monniken beginnen veen tot turf te steken.
- 1346. Willem Beukelszoon van Biervliet vindt het haringkaken uit.
- 1400. De eerste watermolens in Noord-Holland gebouwd. — Hubert en Jan van Eyck vinden het schilderen met olieverf uit.
- 1416. Eerste haringnet, *vleet* genaamd, te Hoorn gebreid.
- 1423. Uitvinding der boekdrukkunst door Laurens Jansz Coster te Haarlem.
- 1439. Eerste windmolens te Westzaan gebouwd.
- 1450. De bleekerijen te Haarlem gevestigd.
- 1460. De zeedijken het eerst met paalwerk bevestigd.
- 1473. De eerste lettergieterij te Haarlem.
- 1477. Te Delft wordt de eerste bijbel in de Nederlandsche taal gedrukt.
- 1482. De bommen te Venlo uitgevonden.
- 1580. Jan van den Kornput maakt bij de belegering van Steenwijk het eerst van de telegraaf gebruik.
- 1590. Uitvinding van den microscop door Z. Jansen te Middelburg.
- 1592. Eerste houtzaagmolen door Cornelis Cornelisz. te Uitgeest gebouwd.
- 1600. Petrus Plancius vervaardigt de eerste zeekaarten. De moddermolens worden uitgevonden. Joh. Fabricius, een Fries, ontdekt de zonnevlekken. Jacob Metius vindt de verhouding van de middellijn tot den omtrek des cirkels, als ten naastenbij 113 tot 355. Hans Lippershey vindt den verrekijker uit.
- 1609. Simon Steven brengt de tiendeelige breuken in gebruik en vindt den zeilwagen uit.
- 1612. W. Snellius meet het eerst een boog van den meridiaan.
- 1620. De eerste bandmolens te Leiden opgericht. Invoering van het gezegeld papier. Uitvinding van het stoppen der vijandelijke havens.
- 1627. Cornelis Drebbel van Alkmaar vindt den thermometer uit.

1637. De statenbijbel uitgegeven. Goudsche pijpen.
 1652. De eerste Nederlandsche courant gedrukt te Amsterdam.
 1657. Uitvinding van het slinger-nurwerk door Christiaan Huygens van 's-Gravenhage.
 1666. Jan de Witt vindt de kettingkogels uit.
 1672. De slangbrandspuiten en straatlantaarns door Jan van der Heyde te Amsterdam uitgevonden.
 1690. M. M. Bakker vindt de scheepskameelen uit en Jacob van der Werken een werktuig om te heien.
 1732. Pieter Straat en Pieter van der Deuren leggen steenglooingen langs de zeedijken tegen den paalworm.
 1750. Cornelis Ploos van Amstel vindt uit de kunst om prenten in kleuren te drukken, en P. van Musschenbroek de Leidsche flesch.
 1754. De vijzelmolens uitgevonden.
 1773. Het hellend scheprad uitgevonden.
 1825. Het Groot Noordhollandsch kanaal voltooid.
 1836. Gasfabrieken.
 1853. Amsterdamsche duinwaterleiding.
 1860. Staats-spoorwegen. (Brug bij Kuilenburg en den Moerdijk.)
 1867. Afdamming der Oosterschelde.
 1876. Het Noordzee-kanaal geopend.

GELEERDE EN WETENSCHAPPELIJKE STICHTINGEN, ENZ.

1330. De Deventer-school door Gerard Groote gesticht.
 1450. Rederijkerskamers.
 1575. De Hoogeschool te Leiden.
 1585. De Hoogeschool te Franeker (opgeheven 1843).
 1614. De Hoogeschool te Groningen.
 1630. De Doorluchte school te Deventer.
 1632. De Doorluchte school te Amsterdam, thans Hoogeschool.
 1636. De Hoogeschool te Utrecht.
 1647. De Hoogeschool te Harderwijk (opgeheven 1817).
 1752. De Hollandsche maatschappij van Wetenschappen te Haarlem.
 1766. Maatschappij van Nederlandsche letterkunde te Leiden.
 1768. Het Zeeuwsch genootschap te Middelburg.
 1769. Bataafsch genootschap van Proefondervindelijke Wijsbegeerte te Rotterdam opgericht.
 1778. Het Provinciaal Utrechtsch genootschap opgericht. Feylers stichting te Haarlem.
 1782. De kweekschool voor de zeevaart te Amsterdam.
 1784. De maatschappij tot Nut van 't Algemeen.
 1788. De maatschappij Felix Meritis te Amsterdam.
 1790. Instituut voor doofstommen te Groningen. Guyot.
 1797. Het Nederlandsche Zendeling-genootschap opgericht.
 1804. De Nederlandsche spelling vastgesteld.

1806. Wet op het lager onderwijs ingevoerd. De Hollandsche maatschappij van fraaie kunsten en wetenschappen te Amsterdam, Rotterdam, Leiden en 's Hage.
1808. Het koninklijk Nederlandsch instituut voor kunsten en wetenschappen. Het instituut voor blinden te Amsterdam.
1813. Het Nederlandsch bijbel-genootschap opgericht.
1814. De koninklijke Militaire akademie te Breda, de vee-artsenijschool te Utrecht en de koninklijke akademie voor de Marine te Medemblik, thans te Willemsoord, opgericht.
1818. De maatschappij van weldadigheid opgericht.
1822. De maatschappij tot zedelijke verbetering der gevangenen.
1824. Oprichting der handel-maatschappij Oprichting der koninklijke akademie te Delft.
1857. Nieuwe wet op het lager onderwijs, herzien in 1878.
1863. Wet op het middelbaar onderwijs
1873. Het aardrijkskundig genootschap opgericht.
1876. Wet op het hooger onderwijs
1877. De universiteit te Amsterdam opgericht.

ZEEVAART.

1340. Vaart op de Oostzee door de Stavoornerers.
1594. Tocht naar het Noorden door W. Barents en J. H. van Linschoten.
1595. Tweede tocht naar het Noorden, door W. Barents en Jakob van Heemskerk. Eerste tocht om de kaap de Goede Hoop naar Oost-Indië door C. en F. Houtman.
1596. Derde tocht om het Noorden, door Heemskerk, Barents en J. C. de Rijk. Overwintering op Nova-Zembla.
1598. Reis om den aardbol door Olivier van Noort. De zeevaarders Jacob Mahu, Simon Cordes, Sebald de Weerd, Dirk Cornelis van China doorkruisen de Zuidzee.
1602. Wolfert Harmsen doet verscheidene ontdekkingen.
1606. Willem Jansen ontdekt Nieuw-Holland.
1614. J. van Spilbergen doet een reis om de aarde.
1616. Reis om de aarde door Schouten en Le Maire.
1623. Reis om de aarde door Jacob L'Hermite.
1642. Abel Tasman ontdekt Nieuw-Zeeland en het eiland van Diemensland, nu Tasmanië geheeten.
1721. Jacob Roggeveen doet eene reis om de aarde.
1824. Willinck doet eene reis om de aarde.
1871. Geregelde stoomvaart op Java.
1878. Hervatting der Noordpooltochten.

STADHOUDERS UIT HET HUIS VAN NASSAU-ORANJE.

WILLEM, bijgenaamd *de Rijke*, Graaf van Nassau-Dillenburg enz., had onder zijne twaalf kinderen vijf zonen, die in de geschiedenis onzes lands met roem bekend zijn. Zij zijn: WILLEM I, JAN *de Oude*, LODEWIJK, HENDRIK en ADOLF.

ADOLF sneuvelde in den slag bij Heiligerlee, 1568; LODEWIJK en HENDRIK op de Mookerheide, 1574.

WILLEM I erfde van zijn om REINIER van Châlons het prinsdom Oranje. Hij was stadhouder van *Holland, Zeeland, Utrecht, Friesland, Groningen, Overijsel* en *Drente*. Geb. 1533, gest. 1584.

MAURITS, zijn zoon, volgde hem op en was stadhouder van *Gelderland, Holland, Zeeland, Utrecht* en *Overijsel*. Geb. 1567, gest. 1625.

FREDERIK HENDRIK, jongste zoon van WILLEM I, was MAURITS' opvolger en stadhouder van *Gelderland, Holland, Zeeland, Utrecht, Groningen, Overijsel* en *Drente*. Geb. 1584, gest. 1647.

WILLEM II, zijn zoon, was zijn opvolger in de stadhouderlijke waardigheid over dezelfde provinciën. Geb. 1626, gest. 1650.

WILLEM III, zoon van WILLEM II, werd in 1672 stadhouder van *Gelderland, Holland, Zeeland, Utrecht* en *Overijsel*. Geb. 1650, gest. 1702.

Met den dood van WILLEM III eindigt de Oranje-stam in de mannelijke lijn

STADHOUDERS UIT HET HUIS VAN NASSAU-DIETZ.

JAN *de Oude*, graaf van Nassau, werd stadhouder van *Gelderland*, en stierf in 1606. Zijn zoon WILLEM LODEWIJK werd door zijn oom WILLEM I met het stadhouderschap over *Friesland, Groningen* en *Drente* begiftigd. Geb. 1560, gest. 1620.

ERNST KASIMIR, zijn broeder, volgde hem op als stadhouder van *Friesland*, later ook van *Groningen* en *Drente*. Geb. 1575, gest. 1632.

HENDRIK KASIMIR I, zijn zoon, volgde hem in zijne waardigheid op. Geb. 1611, gest. 1640.

WILLEM FREDERIK, zijn broeder, was zijn opvolger als stadhouder van *Friesland*, later van *Groningen* en *Drente*. Door zijn huwelijk met ALBERTINA AGNES, dochter van FREDERIK HENDRIK, werd het huis van Nassau-Dietz met het huis van Oranje-Nassau vereenigd. Geb. 1613, gest. 1664.

HENDRIK KASIMIR II, zijn zoon, volgde hem in zijne waardigheid op. Geb. 1657, gest. 1696.

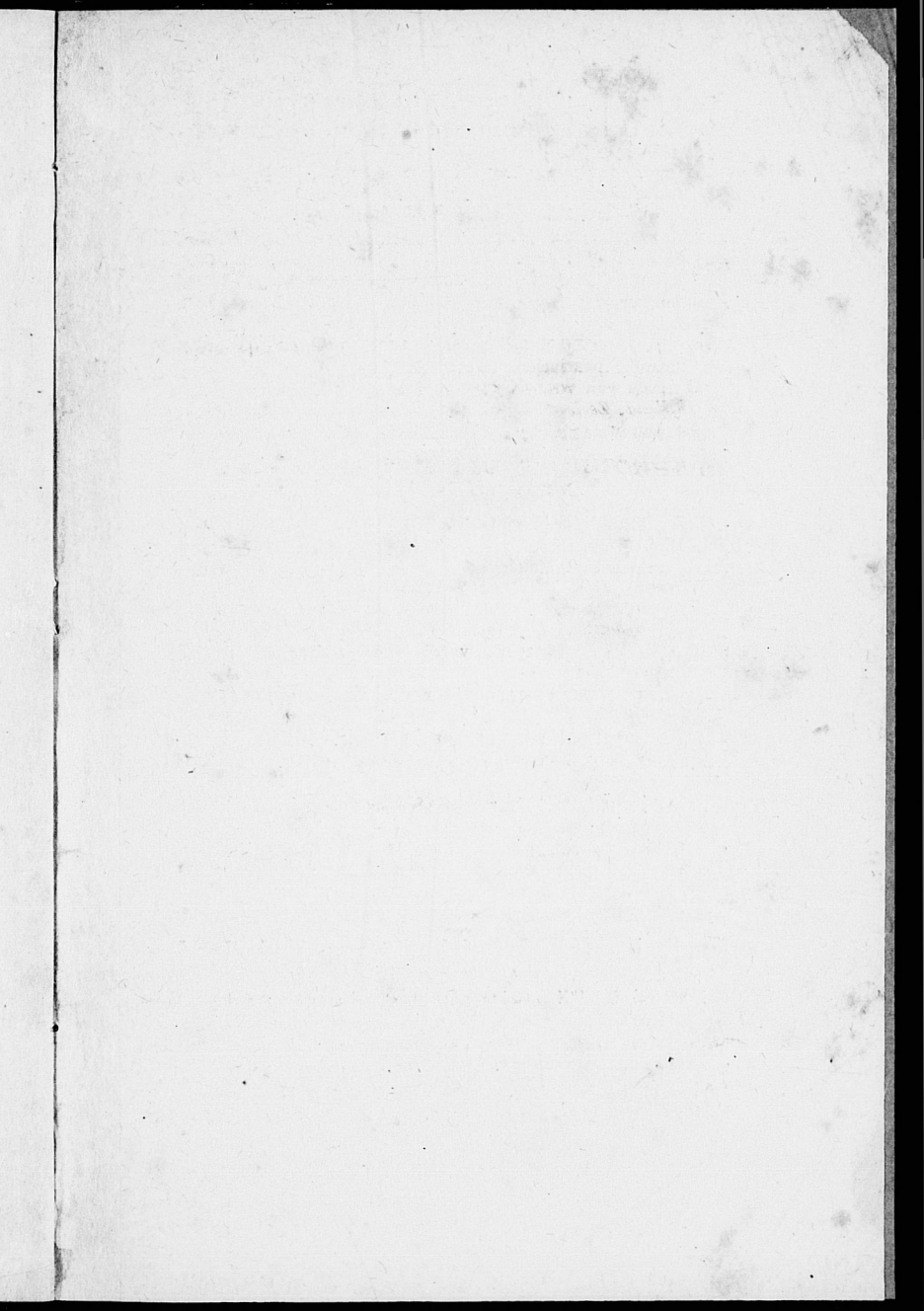
JOHAN WILLEM FRISO, zijn zoon, verkreeg in 1696 de waardigheid zijns vaders. WILLEM III benoemde hem tot zijn erfgenaam. Geb. 1687, gest. 1711.

WILLEM IV, zijn zoon, kreeg het stadhouderschap zijns vaders; in 1747 werd deze prins erfstadhouder over al de gewesten onzes vaderlands. Geb. 1711, gest. 1751.

WILLEM V, zijn zoon, aanvaardde in 1766 de waardigheid zijns vaders. Met zijn vertrek in 1795 eindigde de stadhouderlijke regeering. Geb. 1748, gest. 1806.

Zijn zoon WILLEM FREDERIK werd in 1815, onder den titel van WILLEM I, koning der Nederlanden. Geb. 1772, gestorven 1843.

WILLEM II regeerde van 1840 tot 1849. Hij werd geboren 1792 en stierf 1849. Opgevolgd door WILLEM III, den thans regeerenden koning. Geb. 1817.

BEKNOPT LEERBOEK DER SCHEIKUNDE,

DOOR Dr. W. MELJERINGH,
Leeraar aan de Hoogere Burgerschool te ARNHEM.

Met 65 houtsneden. 106 bladz. Prijs f 1.—.

Historisch-Geographische Atlas

der Algemeene en Vaderlandsche Geschiedenis,

ZEVENDE VERMEERDERDE EN VERBETERDE DRUK

HERZIEN DOOR Dr. W. J. A. HUBERTS,

Directeur der Rijks Hoogere Burgerschool te Zwolle.

109 Kaarten op 40 bladen. Prijs ing. f 5.40, geb. f 5.90.

In *de Gids* van Aug. 1881 leest men:

„Een atlas, die den zevenden druk bereikt heeft, heeft eigenlijk geen beoordeeling noodig: een goedkeurend oordeel, uitgesproken door de vele gebruikers, vertoont hij op het titelblad.

A.

P.”

Oro-Hydrographische en Staatkundige Atlas,

DOOR J. KUIJPER & N. W. POSTHUMUS.

5^e veel vermeerderde druk, 1883.

HERZIEN DOOR J. KUIJPER & P. H. WITKAMP.

Prijs, ingenaaid kat. rug f 3.—, gebonden f 3.50.

Aan dezen nieuwen druk is zonder prijsverhooging toegevoegd:
Een Overzicht van de Talen, Spelling en beteekenis van een aantal eigennamen, benevens eene lijst van eenige in de geografie meest voorkomende woorden door P. H. WITKAMP.

W. B. KUIJPERS, Reiskaart van Nederland.

ZESDE DRUK. Gekleurd f 0.80. In omslag f 1.—.

Hoog 58, breed 47 Ned. duimen binnen den rand.

„Veel kaarten en atlassen zijn er van Nederland, maar weinig kaarten zoo handig en practisch als de hierboven genoemde. In een klein bestek heeft men een nauwkeurigheid en volledigheid zooals men zelden aantreft.”

(Vaderland.)

R

25

R

257

